

1. หลักการและเหตุผล

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เป็นเมืองท่าชายทะเลฝั่งตะวันออก มีทรัพยากรธรรมชาติอันสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งทางบกและทางทะเล มีสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพและการอยู่อาศัย มีประวัติศาสตร์ที่น่าภาคภูมิใจที่แสดงถึงความเป็นชาติไทยได้อย่างดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามตามบรรพบุรุษ นอกจากนี้จังหวัดตราดยังมีศักยภาพด้านการเกษตรสูง พืชผลทางการเกษตรสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ปีละประมาณ 5,000 ล้านบาท พืชที่สำคัญได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด สับปะรด และยางพารา สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จังหวัดตราดมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งทางบกและทางทะเลที่สวยงาม และยังคงความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ จำนวน 52 เกาะ โดยมีเกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว ทำให้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดตราด พ.ศ. 2553-2556 โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “เป็นจังหวัดที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งภูมิภาคอินโดจีนอย่างยั่งยืน” (สำนักงานจังหวัดตราด, 2553) ถ้าการพัฒนาไม่มีแนวทางที่ไร้ทิศทางอาจส่งผลเสียต่อด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินที่เป็นปัจจุบันถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญในการจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาจังหวัด หรือกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมเพื่อความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสำรวจและจัดทำแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเชิงเลขจังหวัดตราด พ.ศ. 2556
มาตราส่วน 1: 25,000
- 2) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดตราด ระหว่าง พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2556

3. สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลระยะไกลร่วมกับการสำรวจการใช้ที่ดินภาคสนามในจังหวัดตราด ปี 2556 พบว่าจังหวัดตราดมีประเภทการใช้ที่ดิน ดังนี้

- 1) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง 68,811 ไร่ หรือร้อยละ 3.90 ของเนื้อที่จังหวัด
- 2) พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 923,886 ไร่ หรือร้อยละ 52.44 ของเนื้อที่จังหวัด
- 3) พื้นที่ป่าไม้ 585,528 ไร่ หรือร้อยละ 33.23 ของเนื้อที่จังหวัด
- 4) พื้นที่น้ำ 68,841 ไร่ หรือร้อยละ 3.91 ของเนื้อที่จังหวัด
- 5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 114,809 ไร่ หรือร้อยละ 6.52 ของเนื้อที่จังหวัด

เมื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้ที่ดินใน พ.ศ. 2556 กับสภาพการใช้ที่ดินใน พ.ศ. 2553 พบว่า จังหวัดตราดมีพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน 168,025 ไร่ หรือร้อยละ 9.54 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมีทั้งเพิ่มขึ้นและลดลง พบว่า พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา เพิ่มขึ้น 89,060 ไร่ ปาล์มน้ำมัน 14,529 ไร่ และมังคุด เพิ่มขึ้น 1,263 ไร่ ส่วนพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ผลอื่นๆ เช่น ไม้ผลผสม ส้ม มะม่วง มะม่วงหิมพานต์ กัลยาลำไย มะละกอ ขนุน กระท้อน ระกำ สละ มะนาว แก้วมังกร ส้มโอ มะปราง มะยงชิด และมะไฟ ลดลง 11,592 ไร่ และนาร้าง ลดลง 9,649 ไร่

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของจังหวัดตราด คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตพืชเพื่อรองรับความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ และราคาผลผลิตของพืชที่มีแนวโน้มสูงขึ้นหรือให้ผลกำไรที่ดีแก่เกษตรกร ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ และการพัฒนาของจังหวัดและการเพิ่มขึ้นของประชากร และ ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ การขยายการลงทุนของภาครัฐกิจและความใกล้เคียงแหล่งรับซื้อ ความเสี่ยงที่เกิดจากโรคและแมลง และสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน

4. ข้อเสนอแนะ

1) ควรนำข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประยุกต์ใช้ร่วมกับเขตการใช้ที่ดินในการส่งเสริมเกษตรกรให้ปลูกพืชให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่โดยรัฐมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกร เช่น การประกันราคาสินค้าเกษตร การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ หรือการให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกรที่ปลูกพืชในเขตการใช้ที่ดินที่กำหนด

2) ภาครัฐควรคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหาร และเตรียมแนวทางการป้องกันและ/หรือรับมือปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ปลูกพืชอาหารที่อาจลดลงและเกิดการขาดแคลนอาหารได้ในอนาคต เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรนิยมปลูกพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนสูง เช่น

ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน ยูคา ลิปิตัส ดังนั้นควรมีการสนับสนุนงานวิจัยและส่งเสริมเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตพืชอาหารให้มากขึ้น

3) การสำรวจสภาพการใช้ที่ดินโดยใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลจากการใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ทำให้การสำรวจทำได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้หรือเข้าถึงได้ยาก

4) ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัดในอนาคต เพื่อให้ภาครัฐเตรียมความพร้อมในการจัดการผลิตทางการเกษตรและความต้องการของตลาดให้มีความสอดคล้องกัน หรือเตรียมมาตรการเพื่อรับมือกับภาวะการตลาดของสินค้าเกษตร

5. ประโยชน์ที่ได้รับ

1) ได้ฐานข้อมูลและแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการใช้ที่ดิน และกำหนดเขตการใช้ที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทั้งทางกายภาพและสังคมของจังหวัดตราด

2) ทราบถึงสถานการณ์การใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของจังหวัดตราด โดยทางผู้ที่สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น สนับสนุนการวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการพัฒนาของจังหวัดได้

3) สามารถวิเคราะห์ข้อมูลพืชเศรษฐกิจที่สำคัญแต่ละชนิดจากแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเชิงเลข และนำมาใช้ในการประเมินและคาดการณ์ผลผลิตพืชเศรษฐกิจนั้น เพื่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ในการวางแผนรองรับผลผลิตพืชและวางแผนการตลาด

4) ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสามารถนำไปศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐได้เตรียมพร้อมและนำไปใช้ในการวางแผนรองรับการใช้ทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงใช้ในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5) สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำฐานข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ไปใช้ต่อยอด เพื่อศึกษาและค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติม